

»MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA«
31. SREČANJE

FESTIVAL KURIRČEK

RAZISKOVALNO PODROČJE: ZGODOVINA
Raziskovalna naloga

05q !kT 050A \$Q
T ^} q !kU050A \$Q
¥[|akÖÖQ P0Z0A 050UÜ

Februar, 2014

»MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA«
31. SREČANJE

FESTIVAL KURIRČEK

RAZISKOVALNO PODROČJE: ZGODOVINA
Raziskovalna naloga

Februar, 2014

Zahvaljujem se mentorju za pomoč in napotke pri izdelavi naloge, hvaležna pa sem tudi za na novo pridobljena lastna spoznanja, za katera sem po izdelavi te naloge bogatejša. Hvala za pomoč uslužbencem Univerzitetne knjižnice Maribor in Pokrajinskega arhiva Maribor, za veliko dobre volje in pomoč.

KAZALO

POVZETEK.....	6
1. UVOD.....	7
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	7
1.2 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE	8
1.3 HIPOTEZE RAZISKOVALNE NALOGE	8
1.4 METODE DE LA	9
2. FESTIVAL KURIRČEK.....	10
2.1 NASTANEK FESTIVALA	10
2.2 PRIPRAVE NA FESTIVAL	11
2.3 IZVEDBA FESTIVALA	15
2.4 PROBLEMI PRVEGA FESTIVALA KURIRČEK	18
2.5 FINANČNI STROŠKI FESTIVALA	19
2.6 STATUT FESTIVALA KURIRČEK	21
2.7 SODELUJOČI NA FESTIVALU KURIRČEK	23
2.8 ZAKLJUČEK IN KONEC FESTIVALA KURIRČEK	24
3. STROKOVNA POSVETOVANJA V SKLOPU FESTIVALA KURIRČEK	26
3.1 SODOBNA MLADINSKA PROZA	28
3.2 SODOBNA SLOVENSKA POEZIJA ZA OTROKE	30
3.3 LUTKA V PROSTORU IN ČASU	31
4. POMEN FESTIVALA	33
4.1 NAGRAJENCI FESTIVALA KURIRČEK – PREJEMNIKI PRIZNANJA PARTIZANSKI KURIR.....	36
4.2 VELIKOST IN RAZSEŽNOST FESTIVALA KURIRČEK.....	38
5. ZAKLJUČEK.....	39
6. DRUŽBENA ODGOVORNOST	42
7. VIRI IN LITERATURA.....	43
8. PRILOGA	46

KAZALO FOTOGRAFIJ

SLIKA 1: DELOVNI PLENUM FESTIVALA LETA 1963 (PAM/1425, FK, TE 37)	14
SLIKA 2: OTVORITEV 2. FESTIVALA KURIRČEK, 1964 (VIR: PAM/1425, FK, TE 37)	21
SLIKA 3: PRIREDITEV »RIJEČI I PJESME MLADOSTI« V SARAJEVU 1966 (VIR: PAM/1425, FK, TE 37).....	24
SLIKA 4: OTVORITEV RAZSTAVE SLIKANIC »SPOMINI IN PRIČEVANJA«, DOM JLA, MARIBOR, 1965	28
(VIR: PAM/1425, FK, TE 37), ...	28
SLIKA 5: OTVORITEV FESTIVALA KURIRČEK, DOM JLA MARIBOR, 1966 (VIR: PAM/1425, FK KURIRČEK, TE 37)	32
SLIKA 6: KIPEC KURIRČKA (VIR: PAM/1425, FK, TE 37)	36
SLIKA 7: PISATELJ, NAGRAJENEC, ALEKSA MIKIĆ PREJEMA KIPEC KURIRČKA LETA 1971 (VIR: PAM/1425, FK, TE 37)	37

POVZETEK

Raziskovalna naloga z naslovom Festival Kurirček je naloga, ki obravnava enega največjih literarnih, glasbenih in likovnih festivalov za otroke in mladino na prostoru bivše države Jugoslavije. Festivala se je v času njegovega delovanja pod imenoma Festival Kurirček (1963–1990) in Otok in umetnost (1991–1992) udeležilo 250 književnikov s področja vse Jugoslavije, zvrstilo se je preko 3000 literarnih srečanj v več kot 50 mestih. Med prireditvami, ki so spremljale festival in njegov program, so bile še razstave, koncerti, revije otroških in mladinskih pevskih zborov, operne, dramske, lutkovne predstave, razni recitali, akademije in drugo. Z raziskovalno nalogo sem želela približati Festival današnji generaciji, saj je, čeprav je bil eden od največjih in v tistem času najodmevnejših, med sedanjo generacijo neznan. Želela sem predstaviti pomen, ki ga je pustil, ter vpliv na mnoge mlade ljudi in razvoj njihove kreativnosti. V raziskovalni nalogi sem želela raziskati, kako je Festival sploh deloval, katere umetnike je populariziral, zakaj je zamrl in kaj je pomenil tedanjim organizatorjem.

1. UVOD

1.1 Opredelitev problema

Festival Kurirček je ena izmed večjih manifestacij, ki se je dogajala v Mariboru med leti 1963 in 1992. Na Festivalu Kurirček je gostovalo veliko pomembnih osebnosti s področja literarnega, glasbenega in likovnega ustvarjanja 2. polovice 20. stoletja. Vpliv Festivala je bil izjemen. Ideja festivala se je v nekaj letih razširila po velikem delu Slovenije in Jugoslavije. Obisk festivala in sodelovanje na njem sta bila stalnica vseh najpomembnejših ustvarjalcev takratne literature za mladino. Jože Filo, sekretar festivala, je v razgovoru, ki sem ga z njim opravila z željo po večjem poznavanju problematike, rekel, da so ga ob obisku v Makedoniji, ko so želeli del aktivnosti festivala prenesti v mesto Kičevo, pričakali vsi najpomembnejši predstavniki mesta in da ga je dobesedno čakala rdeča preproga.

Trideset let tako pomembne prireditve je moji generaciji neznanka. O Festivalu ne pišejo učbeniki, ne omenjajo ga lokalni mestni vodniki, nikjer v mestu ne najdemo nobenega obeležja ali kakršne koli informacije, ki bi nas opomnila, da je bilo mesto Maribor pred nekaj desetletji eden od centrov mladinske literature, center, ki je na osnovi strokovnih posvetov, ki jih je festival organiziral, narekoval smernice razvoja otroški in mladinski literarni, glasbeni ter likovni umetnosti.

V raziskovanje in iskanje informacij o Festivalu Kurirček sem se podala nevedna, brez kakršnega koli predznanja. Kar hitro po začetku raziskovanja sem naletela na ključno težavo – literature, ki bi opisovala, pojasnjevala in navduševala za ta festival, ni veliko. Ob iskanju po knjižnicah sem našla prispevke v časopisih, manjše število predgovorov in nekaj biltenov. Uporabni namen so imeli predvsem članki iz časopisja, kot so Borec, Delo in Večer. Največ podatkov sem našla v Pokrajinskem arhivu Maribor, kjer hranijo veliko dokumentov, predvsem rokopisov o Festivalu Kurirček.

Nosilci Kurirčkove plakete, kot najvišjega priznanja za delo, so bile na literarnem področju eminence tistega časa (France Bevk, Desanka Maksimović, Branko Čopić, Tone Seliškar,

Branka Jurca, Anton Ingolič ...), predvsem znotraj mladinske književnosti. Vendar je vse, kar je Festival pomenil, vse kar je skozi leta delovanja ohranil, tesno povezano z njegovo osnovno temo in nalogo: ohranjati in prenašati izročilo narodnoosvobodilne borbe na mlajše rodove. Festival Kurirček pa je sam po sebi tudi dokaz svojevrstne interdisciplinarnosti. Na osnovno temo NOB se navezujejo vsa predmetna področja, ki se medsebojno prepletajo, tako literarno, glasbeno, likovno ustvarjanje, pa tudi lutkovno in gledališko, kot vse razprave in akademije, ki so znotraj strokovnega dela festivala aktivno spregovorile o osnovnih temah – NOB v različnih oblikah kulturnega ustvarjanja.

1.2 Cilji raziskovalne naloge

V raziskovalni nalogi sem želela raziskati aktivnosti festivala in posledice njegovega delovanja. Poskušala sem ugotoviti tudi, kdaj je potekal in kakšen pomen je imel v času obstoja. Zanimalo me je, zakaj je prenehal z delovanjem in ali je resnično združeval najpomembnejše pisatelje mladinske literature tistega časa. V raziskovalni nalogi nisem želela poudarjati literarnih dosežkov posameznikov in ocenjevati njihovih del. Zanimal me je predvsem Festival Kurirček kot dogodek, njegove aktivnosti, financiranje festivala, struktura in organizatorji, kdo so bili udeleženci, kakšen je bil vpliv festivala in njegove posledice.

1.3 Hipoteze raziskovalne naloge

Predvidevala sem, da bom v raziskovalni nalogi ugotovila:

- Pisatelji, ki so na festivalu sodelovali, so še danes poznani učencem in dijakom.
- Festival je vplival na nastanek različnih akcij in organizacij.
- Festival je pomagal pri prepoznavnosti mnogim umetnikom, ki so se ukvarjali z mladinsko problematiko.
- Vpliv festivala je bil velik po vsej Jugoslaviji.
- Festival je razpadel z razpadom skupne države in Republika Slovenija ni imela več interesa za razvijanje tovrstne literature.

1.4 Metode dela

Uporabila sem predvsem analizo virov in na podlagi zapisanih, predvsem časopisnih, člankov in arhivskih dokumentov poskušala spoznati delovanje Festivala Kurirček. Podrobno sem morala pregledati članke iz periodike (časopisov in revij), ki so v tem obdobju izhajali in opraviti podroben pregled zapisov, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor. Opravila sem tudi razgovor s sekretarjem Festivala Kurirček, gospodom Jožetom Filom.

2. FESTIVAL KURIRČEK

2.1 Nastanek festivala

Ustanovitev Festivala Kurirček v Mariboru sega v obdobje živahne organizacijske aktivnosti članov Društva slovenskih književnikov med leti 1961 in 1963 v Mariboru. Ko je v letu 1961 začela v Ljubljani pod uredništvom Milka Štolfeta izhajati mladinska revija Kurirček, ustanovljena zato, da bi mladini posredovala izročilo NOB, se je v Mariboru leta 1962 krog njenih sodelavcev združil v neformalen sosvet, ki ga je vodil član uredništva revije France Filipič (Filipič, 1987, 23).

Krog sodelavcev mladinske revije Kurirček v Mariboru je 17. in 18. decembra 1962 v sodelovanju z uredništvom revije, z mariborsko garnizijo JLA, okrajnim odborom Zveze združenj borcev NOV in okrajno Zvezo prijateljev mladine, v počastitev dneva JLA v domu JLA priredil pet literarnih nastopov za vojake in za mariborsko osnovnošolsko ter srednješolsko mladino.

Literarnih nastopov v domu JLA 17. in 18. decembra 1962 se je udeležilo okrog 3000 mladih poslušalcev ter okrog 500 odraslih. Ob otvoritvi prireditve sta uvodne besede spregovorila polkovnik Miha Butara, v imenu garnizije JLA in Milko Štolfa, urednik mladinske revije Kurirček. Na literarnih nastopih, ki so potekali na skupno temo »Kurir«, so iz svojih del brali France Bevk, Tone Seliškar, Josip Ribičič, Karel Grabeljšek, Ivo Minatti, Jože Šmit, Mile Pavlin, Branko Rudolf, Nada Gaborovič, Katja Špur, Ema Robnik, Dušan Mevlja, France Filipič, France Forstnerič, Janez Švajncer in Slavko Jug (Filipič, 1987, 23).

Na zaključni slovesnosti, v torek, 18. decembra 1962, zvečer na sprejemu v Domu JLA je Vida Rudolf kot predsednica okrajnega odbora Zveze prijateljev mladine predlagala, da bi v Mariboru vsako leto na podoben način počastili dan JLA. Predlog je naletel na odobravanje vseh navzočih (PAM/1425, FK, TE 1).

France Filipič (Večer, 1987, 23) navaja, da je bila »pot do uresničitve zamisli o ustanovitvi festivala težavna«. Jasno je bilo, da samo ponavljanje literarnih nastopov iz leta v leto ne bi bilo smotno, temveč je bilo nujno festival organizacijsko in vsebinsko oblikovati tako, da bi lahko opravljal določeno narodnopolitično in kulturno poslanstvo. 10. januarja 1963 je bil v Mariboru ustanovljen pododbor Društva slovenskih književnikov s predsednikom Francetom Filipičem in tajnikom Slavkom Jugom, ki se je uveljavil kot organizacijsko središče pisateljske aktivnosti v severovzhodni Sloveniji. Pododbor je nato v letu 1963 pomembno prispeval k izoblikovanju organizacijskega in vsebinskega koncepta festivala.

2.2 Priprave na festival

V prvi polovici leta 1963 je pričel pri okrajnem odboru Zveze združenj borcev NOV v Mariboru delovati pripravljalni odbor za organizacijo prvega festivala. Predsednik tega odbora je bil generalni podpolkovnik Stane Potočar, komandant mariborske garnizije, tajnik France Filipič, predsednik pododbora Društva slovenskih književnikov v Mariboru. V prvih razpravah je prevladovalo mnenje, da naj bi Festival potekal v slovenskem obsegu, polagoma pa se je izoblikoval predlog, da bi bil festival po obsegu svojega delovanja organiziran kot vsejugoslovanski, njegova vsakoletna osrednja prireditve v času pred dnevom JLA pa bi imela zraven manifestivne tudi delovno naravo. Naloga prireditve naj bi bila z nastopi posredovati čim širšemu krogu mladine neposredni stik z mladinskimi pisatelji, na delovnem plenumu pa naj bi eksperti za mladinsko literaturo s tematiko revolucije postavili vprašanje, kakšna je pravzaprav ta mladinska literatura po svoji etični, moralni, idejnopolitični in seveda umetniški plati (PAM/1425, FK, TE 1).

Tako je pripravljalni odbor že za prvi Festival Kurirček objavil zvezni literarni razpis za mladinska dela s tematiko NOB in ljudske revolucije, na katerega se je potem odzvalo 180 avtorjev s skoraj 700 prispevki iz vseh jugoslovanskih republik, ter pripravil delovni plenum o problemih mladinske književnosti s tematiko NOB.

Pripravljalni odbor za organizacijo prvega Festivala Kurirček je imel pri svojem delovanju podporo okrajnega odbora Zveze združenj NOV v Mariboru, zlasti njegovega predsednika Toneta Gregoriča in tajnika Ivana Gorjupa. Priprava prvega Festivala Kurirček pa je seveda

slonela predvsem na ramenih tajnika pripravljalnega odbora, Franceta Filipiča, ki je imel takrat zelo pomembno podporo v generalpodpolkovniku Stanetu Potočarju.

Priprava Festivala Kurirček je potekala na več ravneh. Znotraj JLA, tja do zveznih organov, je delovne predloge pripravljalnega odbora uspešno upravljal njegov predsednik, generalpodpolkovnik Stane Potočar. Znotraj organizacije Zveze združenj borcev NOV, zlasti njenega republiškega odbora, je pripravljalni odbor zastopal Milko Štolfa. Član pripravljalnega odbora Tone Gregorič je bil v Mariboru v stalnem stiku s predstavniki mestne skupščine in z vodstvi družbenopolitičnih organizacij, predvsem s sekretarjem okrajnega komiteja ZKS Tonetom Kropuškom ter Zvonetom Cajnkem, predsednikom okrajnega odbora Maribor, Markom Kržišnikom in podpredsednico okrajnega odbora Maribor, Ančko Kuhar. Z njima je bilo doseženo, da je okraj prevzel polovico stroškov festivala, ostala sredstva pa je priskrbel okrajni odbor Zveze združenja borcev NOV. Sestava pripravljalnega odbora priča, da so se organizatorji pripravili za široko akcijo in vključili širok krog sodelavcev z vseh družbenih področij (PAM/1425, FK, TE 1).

Pomembno vprašanje je bilo, kakšen program naj bi imel festival. Pokazalo se je, da se lahko pripravljalni odbor deloma zgleduje po Zmajevih dečjih igrah, ki so jih že nekaj let organizirali v Novem Sadu.

Že v prvem letu svojega delovanja je pododbor Društva slovenskih književnikov v Mariboru navezal najožje stike s pisatelji v Novem Sadu, s tamkajšnjim njihovim društvom in vodstvom Zmajevih iger. Pisatelji iz Maribora so se junija udeležili Zmajevih iger v Novem Sadu, septembra književniške kolonije v Kanjiži in novembra pisateljskega plenuma v Novem Sadu. 4. oktobra se je v okviru Kulturne revije v Mariboru mudila skupina sedmih vojvodinskih pisateljev, med njimi predsednik in tajnik Zmajevih iger, dr. Boško Novaković in Draško Redžep.

Pomembno je bilo, da je pripravljalni odbor Festivala Kurirček prek Zmajevih iger navezal ožji stik z nekaterimi mladinskimi pisatelji v državi, ki so potem tudi sodelovali na prvem festivalu (Filipič, Večer, 23).

V začetku septembra 1963 je tajnik pripravljalnega odbora festivala France Filipič potoval v Beograd, kjer je obiskal nekatere mladinske pisatelje, da bi jih pridobil za sodelovanje na

festivalu. Najprej je stopil v stik z Đorđem Radišićem, ki je obljubil vso pomoč pri organizaciji festivala, in kmalu za tem kot prvega referanta za festivalski plenum pridobil mladinskega pisatelja Mirja Vujačića (Filipič, Večer, 23),.

Za festival se je takoj navdušil tudi direktor založbe Mlado pokolenje, Mirko Petrović, ki je izjavil, da bo odslej »ambasador festivala Kurirček« v Beogradu. Ob tem svojem obisku v Beogradu je tajnik festivalskega pripravljalnega odbora še stopil v stik z mladinskim pisateljem Dušanom Kostićem, Nikolo Drenovcem in Desanko Maksimović, ki so se potem vsi udeležili festivala v Mariboru.

V prvi polovici septembra 1963, verjetno 10. septembra (Filipič, Večer, 23), je pripravljalni odbor na svoji seji obravnaval program festivala in neposredne zadolžitve za izvedbo festivalskih prireditev. Tako je bil Milan Filipčić zadolžen za propagando, Vida Rudolfa za organizacijo obiska, Milko Štolfa za pridobitev nagrad za literarni razpis, Tine Lah in Vera Kolarič za finančna sredstva, Tone Kropušek za politično popularizacijo festivala, Boris Godina za razstave in ureditev dvorane itd. Sklenjeno je bilo v jugoslovanskem časopisu objaviti nagradni razpis za literarne prispevke s tematiko NOB in revolucije, namenjene mladini. Razpis je bil nato že 26. septembra 1963 razposlan po vsej državi (Filipič, Večer, 23). V arhivu, v poročilu o prvem festivalu revije Kurirček, pa najdemo zapisano, da je bil ta razpis razposlan 4. oktobra 1963 (PAM/1425, FK, TE-1).

Slika 1: Delovni plenum festivala leta 1963 (PAM/1425, FK, TE 37)

Razpis je bil najprej razposlan v slovenskem jeziku, kar pa se je izkazalo za napako, zato so ga za tem razposlali še prevedenega v srbohrvaščino, kar je prineslo večji odziv. Razpisi so bili poslani tudi vsem večjim jugoslovanskim časopisom. Zanimivo je, da so časopisi Delo, Večer (slovenski), Vijestnik (Zagreb), Dnevnik in Magar Szo (Novi sad) razpis takoj objavili, medtem ko sta časopisa Borba in Politika (Beograd) razpis objavila šele takrat, ko jima je bil posredovan kot plačan oglas (PAM/1425, FK, TE 1).

8. oktobra 1963 so na drugi seji festivalskega odbora sprejeli sklep, da je potrebno z okrožnico povabiti k sodelovanju vse občine mariborskega okraja. Občine naj bi sprejele ekipe književnikov, ki bi nastopale po šolah, v središčih občin pa naj bi tudi predvajali filme s tematiko narodnoosvobodilne vojne, ki bi jih dal na razpolago Vesna film iz Ljubljane. V projekt naj bi pritegnili tudi Kinopodjetje Maribor. Ta ideja je povzročila precej problemov, ker je Kinopodjetje v Mariboru v tem času že načrtovalo premiero filma Kekec. Dogovorili so se, da bodo film Kekec vključili v program Festivala in na ta način Festival povezali s filmom.

Po predhodnih posvetovanjih je bilo določeno tudi začasno ime festivala. Ker so bile začetne pobude za festival najožje naslonjene na revijo Kurirček, je bil sprejet sklep, da se festival imenuje Festival mladinske revije Kurirček ob dnevu JLA v Mariboru. V naslednjih dneh je

pripravljalni odbor dal izdelati okroglo štampljko s tem besedilom. Ime festivala se je potem spremenilo šele s sprejetjem statuta festivala na festivalskem plenumu. Na seji pripravljalnega odbora 5. novembra 1963 je bil, po predhodnih širših obravnavah v mesecu oktobru, sprejet podroben program za festival, ki naj bi se začel v nedeljo, 15. decembra, in bil končan v petek, 20. decembra 1963.

13. novembra 1963 je Večer v Mariboru poročal o izrednem odzivu na festivalov literarni razpis.

2. decembra 1963 so bila razposlana vabila za udeležbo na festivalu. Med 3. in 6. decembrom 1963 je zvezna literarna žirija festivala, ki so jo sestavljali Hamid Dizdar, Milo Kralj, Milko Štolfa, Marijan Kramberger in Mirko Vujačić, pregledovala sestavke, ki so prispeli na festivalov literarni razpis. Na literarni razpis festivala je prispelo skoraj 700 prispevkov, ki jih je napisalo 180 avtorjev iz vseh jugoslovanskih republik (Filipič, Večer, 23),.

6. decembra 1963 so pričele prihajati na naslov pripravljalnega odbora prve prijave pisateljev za udeležbo na festivalu. V nekaj dneh je prispelo okrog 40 prijav. Med 6. in 10. 12. so se na festival prijavi: Dragan Lukić, Lojze Zupanc, Matevž Hace, dr. Boško Novaković, Karel Grabeljšek, Tone Seliškar, France Bevk, Neža Maurer, Nikola Drenovac, Mirko Vujačić, Mira Alečković, Desanka Maksimović, Ivan Kušan, Anđeljka Martić, Aleksa Mikić, Florika Štefan, Vidoe Podgorec, Mihailo Lalić, Marko Đjonović, Petar Djuranović, Ljubisava Milićević in še mnogi drugi (PAM/1425, FK, TE-1).

2.3 Izvedba festivala

10. decembra 1963 je Večer v Mariboru objavil celotni program festivalskih prireditev. Pred otvoritvijo festivala si je v nedeljo, 15. decembra 1963, 120 povabljenih gostov v kinu Udarnik ogledalo premiero slovenskega mladinskega filma Srečno, Kekec! Nato se je ob 11. uri v Unionski dvorani V Mariboru začela uvodna prireditev festivala pod naslovom »Šest republik za pionirje«. Pionirji iz osnovnih šol so nastopili z glasbenimi točkami, svoja dela so brali pisatelji Desanka Maksimović, France Bevk, Mihajlo Lalić, Anđeljka Martić, Vidoe Podgorec in Aleksa Mikić. Po uvodnih akordih fanfaristov je predsednik festivalskega

pripravljalnega odbora, generalpodpolkovnik Stane Potočar, s pozdravnim nagovorom odprl festival.

V ponedeljek, 16. decembra 1963, so posamezne skupine pisateljev, pripadnikov JLA in članov slavističnega društva podružnice v Mariboru odšle na obisk v šole k delovnim kolektivom v občine mariborskega okraja: Gornja Radgona, Lenart, Ljutomer, Maribor-Tezno, Murska Sobota, Ormož, Ptuj, Radlje, Ravne, Slovenj Gradec in Slovenska Bistrica. V posameznih občinah so se skupine nastopajočih mudile tri dni.

V sredo, 18., in v četrtek, 19. decembra 1963, je v Domu JLA zasedal festivalski plenum. Kot izhodišče za razpravo so služili trije referati o problemih mladinske literature. Tone Seliškar je spregovoril o mladinski literaturi s tematiko NOB, Vladimir Milarić o otroku kot bralcu in Mirko Vujačić o družbeni odgovornosti ustvarjalcev mladinske literature. Komentar Franceta Novšaka v Delu, 19. decembra 1963: »Delovni plenum je zastavil naslednja vprašanja – Kakšna je danes mladinska literatura s tematiko ljudske revolucije? Ali ta literatura po svoji vsebinski, pedagoški in moralnopolitični plati ustreza današnji stvarnosti ali bi morali z integracijskimi napori z najtesnejšim sodelovanjem vseh književnikov, ki pišejo za mladino, redakcij, ki se ukvarjajo z mladinsko literaturo in družbenih organizacij, ki so odgovorne za vzgojo mladine, doseči boljšo organizacijo in večjo kvaliteto pri izdajanju te literature?«

Dan pozneje je Novšak poročal o razpravi na festivalskem plenumu, o idejnih izhodiščih knjig s tematiko NOB, poudarjajoč, da bi morali idejni smotri ljudske revolucije obsegati ne samo dobo NOB in revolucijo, temveč tudi povojna leta obnove in socialistične izgradnje. Literatura s tematiko NOB pa naj vsebuje zlasti emocionalne elemente. Nato je v soboto, 21. decembra 1963, o plenumu v Večeru obširno poročal France Forstnerič; poudaril je predvsem boj proti plaži v literaturi, književne in družbene kritike mladinske literature ne bi smeli zanemarjati, temveč bi morali to literaturo tudi idejnopolitično vrednotiti. Forstnerič je navedel tudi odlomke iz diskusije Dragana Lukića, dr. Boška Novakovića in Mire Alečkovič na plenumu. Mira Alečkovič: »Na tem področju kulture smo mi, ki otroško književnost ustvarjamo, tiskamo in posredujemo otrokom, samoupravljalci in zato smo odgovorni za to literaturo.« V zaključnem poročilu o plenumu je Forstnerič zapisal: »Plenum je bil v okviru festivala Kurirček in je po mnenju vseh številnih udeležencev, ekspertov za mladinsko literaturo, založnikov, urednikov, pedagogov in mladinskih piscev pomenil prvo

vsejugoslovansko tribuno, s katere so pregledali probleme literature za otroke s tematiko iz revolucije« (Filipič, Večer, 1987).

Plenum je sprejel festivalski statut, ki ga je pripravila posebna komisija pod vodstvom dr. Boška Novakovića. Statut festivala je predvideval okrajni odbor Zveze združenj borcev NOV v Mariboru kot ustanovitelja festivala, JLA pa kot njegovega pokrovitelja; v statutu je bilo poudarjeno, da je »Festival Kurirček«, kot se je odslej prireditve imenovala, vsejugoslovanski, da pa ima svoj sedež v Mariboru. Posebna resolucija, ki jo je plenum sprejel, je vsebovala vse bistvene sklepe izredno bogate in poglobljene razprave več kot 80 pisateljev, pedagogov, urednikov, založnikov ter raznih družbenih delavcev. Resolucija je v uvodu posredovala mnenje sodelujočih na plenumu, da morajo biti dela jugoslovanskih književnikov, namenjena otrokom in mladini, umetniško res na visoki ravni ter »prežeta z revolucionarnim duhom in socialističnim humanizmom«. Resolucija je poudarjala, da je mladinska književnost po svoji veljavi in pomenu enakovredna književnosti za odrasle, da so pri izdajanju mladinske literature potrebna stroga merila pri presojanju idejnosti in estetskih vrednot ter da se je treba vztrajno bojevati proti slabi in skomercializirani mladinski književnosti. Med ostalimi točkami festivalske resolucije naj omenim priporočilo za ustanovitev osrednje jugoslovanske revije, ki bi obravnavala probleme mladinske literature, in napotilo, naj bi kulturne rubrike dnevnega časopisa in revij posvetile več pozornosti kritičnim ocenam ter poročilom o mladinski književnosti. Resolucija je naposled posredovala tudi mnenja plenuma, da bi morala šolska berila vsebovati več novejših in sodobnejših sestavkov ter da bi bilo potrebno izdati posebno jugoslovansko čitanko za šolsko mladino z opisi dogodkov iz NOB. Resolucija je sporočala, da daje plenum »priznanje iniciatorjem in organizatorjem festivala in Jugoslovanski ljudski armadi kot pokrovitelju te tako pomembne kulturnopolitične manifestacije« (Filipič, Večer, 23).

Prvi Kurirčkov festival, kakor se je festival odslej popularno imenoval, je trajal kar šest dni in nekatere skupine nastopajočih so se tudi po štiri dni neprekinjeno mudile v posameznih občinah mariborskega okraja. V tem času pa so bile v Mariboru na ogled razne razstave, tako razstava jugoslovanske mladinske literature, razstava mariborskih likovnih ustvarjalcev, razstava šolskih glasil, razstava orožja v vojašnici Franc Rozman-Stane. V petek, 20. decembra 1963, so odprli razstavo moderne slovenske lirike v študijski knjižnici v Mariboru. Sicer pa je na isti dan potekala v Unionski dvorani v Mariboru sklepna festivalska prireditev, ki se je začela ob 15.30. Moški pevski zbor Slava Klavora in člani SNG Maribor so izvajali

kulturni program, urednik revije Kurirček Milko Šolfa pa je razglasil izid festivalovega literarnega razpisa. Enajstim nagrajencem iz vseh republik je predsednik festivalskega odbora, generalpodpolkovnik Stane Potočar, razdelil nagrade.

Sklepna prireditev festivala je bila obenem njegov vrh. Časopisje je poročalo, da so bili prisotni tokrat najvidnejši predstavniki družbenega, političnega in kulturnega življenja v Mariboru, med njimi tudi predsednik okrajnega odbora Maribor, ing. Marko Kržišnik, predsednik okrajnega odbora SZDL Maribor, Zvone Cajnko, sekretar okrajnega komiteja ZKS Maribor, Tone Kropušek, predstavniki JLA in predsednik okrajnega odbora Združenj zveze borcev NOV Maribor, Anton Gregorič. Sledil je sprejem, ki ga je organiziral Zvone Cajnko (PAM/1425, FK, TE-1).

2.4 Problemi prvega Festivala Kurirček

Med večjimi problemi je bilo sodelovanje z občinami mariborskega okraja. Od 15 občin so se na povabilo odzvale vse razen Dravograda in Lendave, ki na povabilo nista odgovorili. Občini Slovenj Gradec in Ptuj sta sodelovanje odklonili, vendar naknadno gostovanje pisateljev sprejeli. V zadnjem trenutku je sodelovanje odpovedal Ormož, ker je pogorel hotel. Priprave so po občinah potekale zelo pomanjkljivo, kar so v festivalskem odboru zaznali ob obisku tajnika festivala, ki je pred začetkom obiskal vse občine. Ugotovitev odbora je bila, da se je potrebno v bodoče obrniti na sekretarje ZKS (Zveze komunistov Slovenije) in ne na predsednike občinskih skupščin. Izvedba festivala je bila po mnenju organizatorjev zelo uspešna (PAM/1425, FK, TE-1), saj so literarni nastopi v celem okraju zajeli več kot 35.000 ljudi. Posamezne občine so v nedeljo, 15. decembra, popoldne v Mariboru prevzele ekipe in jih s svojimi vozili odpeljale na domača področja. Zataknilo se je s Ptujem, kamor so ekipo poslali s taksijem, Slovenj Gradcem, kamor je ekipa morala z avtobusom. Problemi so nastajali tudi z izplačilom dnevnic, tako so na primer v Radljah dnevnice izplačali zadnji dan, v Ravnah pa niso poskrbeli za povratek ekipe. Izkazalo se je tudi, da je bil program v posameznih občinah (Maribor center in Murska Sobota) preveč natrpan. Velik problem je bila tudi razporeditev pisateljev, saj so nekateri prišli le za dva dni. Na splošno je bil to največji problem, saj je glede na velikost in širino festivala primanjkovalo pisateljev. Po festivalu se je izoblikoval predlog, da naj v bodoče nastopata v posamezni občini le dva pisatelja (in ne trije), ki ju bo spremljal slavist in oficir. Ta rešitev je bila priročna tudi zaradi lažjih prevozov,

ker bi se ekipa lahko prevažala z enim avtomobilom (PAM/1425, FK, TE 1). Problem je nastal tudi na področju jezika. V poročilu se navaja, da nastopi književnikov, ki so svoja dela predstavljali v srbohrvaščini in makedonščini, niso bili posebej »efektni« in da bo potrebno v bodoče k sodelovanju pritegniti gledališke igralce, ki bi njihova dela brali, sami književniki, pa bi naj prebrali le krajši del v originalu. Nekateri književniki pa naj bi izbrali dela, ki niso najbolj primerna za mlado publiko.

Med odgovori na vabila s strani festivala Kurirček najdemo razne želje pisateljev in udeležencev po namestitvi in povračilu stroškov. Gitica Jakopin piše 5. decembra 1963: »Najlepše se vam zahvaljujem za vabilo. Festivala bi se udeležila, prosim Vas pa, da mi na navedene dni rezervirate kurjeno sobo v prvovrstem hotelu, če vam je to mogoče« (PAM/1425, FK, TE 1). Podobnih zahtev gostov festivala med odgovori na vabila in potrditvami prihodov nisem več našla. Udeleženci festivala za svoje sodelovanje na Festivalu niso bili plačani. Dobili so povrnitev potnih stroškov ter plačano namestitev.

2.5 Finančni stroški festivala

Prvi festival Kurirček je načrtoval stroške v višini 950.000.00 tisoč din, a se je pokazalo, da je bil načrt nerealen. Za pokritje vseh stroškov bi potrebovali najmanj 1.500.000.00 din. Proračun festivala je odobril svet za družbeni plan in finance okrajne skupščine. Končni strošek je znašal 1.104.401 din. Privarčevali so predvsem na propagandi in administraciji. Prvi Festival Kurirček ni imel pravega finančnega načrta. Naslednji, drugi Festival Kurirček, pa je dobil finančno zasnovo že 27. oktobra 1964. Finančni načrt je predvideval 3.000.000.00 din izdatkov. Predvideni načrt je zajemal objave razpisov v 6 jugoslovanskih centralnih časopisih, objave na radiu (250.000.00 din), organizacijsko delo pri pripravi festivala (250.000.00 din), potne stroške in dnevnice za gostujoče književnike (770.000.00 din), potne stroške članom zvezne žirije, torej ocenjevalcem knjižnih del (180.000.00 din), honorarje članom žirij (120.000.00 din), stroške centralne prireditve v Mariboru (160.000.00 din), tehnično vodenje festivala (50.000,00 din), najem dvoran, dekoracije in stroške aranžerjev (120.000.00 din), stroške administracije in honorarje organizatorjem (150.000.00 din), stroške delovnega plenuma za tipkanje in razmnoževanje materialov (280.000.00 din), izdelavo plakatov (220.000.00 din), honorarje in oskrbo referatov na plenumu (150.000.00 din), organizacijo razstav knjig in tiska na temo revolucija (100.000.00 din), nagrado za tajnika

(100.000.00 din) in stroške gostinskih uslug (100.000.00 din). Stroške tega drugega festivala je v večini pokrila Okrajna skupščina Maribor v višini 2.800.000.00 din. Za nastope književnikov v goriškem okraju je Sklad SRS (Socialistične republike Slovenije) za pospeševanje kulturnih dejavnosti festivalu namenil posebno dotacijo v višini 1.500.000.00 din (PAM/1425, FK, TE 1). Najboljši prispevki oziroma knjižna dela so bili na festivalu nagrajeni. Festival je vsako leto zaprosil različna podjetja in organizacije za donacije, ki bi jih namenil nagradam. V poročilih o raznih festivalih (PAM/1425, FK, TE 1, TE 17, TE 24). najdemo spiske podjetij in organizacij, ki so prispevale sredstva v ta namen. Najpogosteje se je festivalski odbor s prošnjami obrnil na družbeno politične organizacije in založniške hiše. Festival je vsako leto izdal razpis za najboljša dela in določil, da bo podelil 5 prvih (po 100.000.00 din) in 5 drugih (po 80.000.00 din) nagrad. Nagrade so podeljevali za:

- 1) pesem, primerno za otroke so 10 let;
- 2) pesem, primerno za otroke do 14 let;
- 3) prozni sestavek, zgodbo, povest ali črtico, primerno za otroke do 10 let;
- 4) prozni sestavek, zgodbo, povest ali črtico, primerno za otroke do 14 let;
- 5) kratek skeč oziroma otroški prizor.

Razpis je bil jugoslovanskega značaja in se ga je lahko udeležil vsak državljan SFRJ. Razpis je bil anonimen. Posamezne prispevke je bilo potrebno opremiti z geslom, naslove pa priložiti v posebnih kuvertah, na katere so avtorji morali napisati gesla. Razpis je bil poslan vsem republiškim društvom književnikov s prošnjo, da ga dostavijo svojim članom. Poslali so ga tudi nekaterim največjim jugoslovanskim časopisom, ker so ugotovili, da ga društva književnikov v večini niso poslala svojim članom.

Nagrade za nagrajene prispevke so prispevali (konkretno v letu 1964) Mestni svet Maribor, Republiško združenje Zveze borcev Ljubljana, Borec Ljubljana, Okrajni komite mladine Maribor, Radio televizija Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Ljubljana, Centralni komite mladine Beograd, Male novine Beograd, Savez udruženja boraca Beograd. Vsi po 100.000.00 din. VP (vojna pošta) 7964 Maribor pa je prispevala 118.000.00 din. Stroški festivala so iz leto v leto naraščali, kar ni nenavadno glede na vedno večjo aktivnost festivala. Program je v letu 1983 imel izdatke v vrednosti 1.654.700.00 din (PAM/1425, FK, TE 17), leta 1986 8.294.166.00 din (PAM/1425, FK, TE-1). V letu 1991 so stroški festivala znašali 678.300.00 dinarjev (PAM/1425, FK, TE 1), leta 1992 pa so bili izdatki 1.169.600.00 din (PAM/1425, FK, TE 1). Podatki o stroški nam tudi povedo, da so vse republike in obe pokrajini takratne

države prispevale del sredstev za izvedbo festivala. V poročilu o delu festivala za leto 1986 (PAM/1425, FK, TE 17) najdemo delež soudeležbe financiranja festivala po republikah in pokrajinah. Podatki kažejo, da so republike sofinancirale Letni zbornik Festivala Kurirček, revijo *Otrok* in knjiga, natečaj za pionirje, natečaj za književnike in literarne nastope književnikov. Delež je bil od republike do republike drugačen. Največ je prispevala Srbija (343.407.00 din), Slovenija ni všteta v deleže, ker je njen delež največji. Najmanj je prispevala pokrajina Kosovo (86.719.00 din) (PAM/1425, FK, TE 17).

Primerjava stroškov po posameznih letih je seveda neprimerna zaradi močne inflacije in razvrednotenja denarja, nam pa poročila v svojem vsebinskem delu povedo, kam so bila sredstva namenjena in preko finančnih poročil lahko spremljamo rast stroškov ter aktivnosti festivala.

Slika 2: Otvoritev 2. Festivala Kurirček, 1964 (Vir: PAM/1425, FK, TE 37)

2.6 Statut Festivala Kurirček

Plenum festivala Kurirček je 19. decembra na svojem zasedanju sprejel prvi Statut festivala Kurirček. Statut je napisan na eni strani in vsebuje 9 členov. Statut govori, da je pokrovitelj festivala JLA, s sedežem v Mariboru, da je »osnovatelj« festivala Zveza združenj borcev NOV (narodno osvobodilne vojne), da so organi festivala plenum, odbor in sekretariat, da je

plenum sestavljen iz književnikov, političnih delavcev in pripadnikov JLA, ki se ukvarjajo s problemi umetniškega ustvarjanja za mladino. Statut še opredeljuje, da plenum predlaga festivalski odbor, ki ga »osnovatelj« potrdi, lahko pa tudi razširi in da je sekretariat izbran iz vrst festivalskega odbora. Po statutu je namen festivala »spodbujanje ustvarjanja za otroke ob tradicijah ljudske revolucije in v duhu socialističnega patriotizma« (PAM/1425, FK, TE 1). Zapisano je tudi, da festival uresničuje svoje cilje z:

- izdajanjem knjige,
- organiziranjem plenuma,
- s sodelovanjem z vsemi ustanovami in prireditvami sorodnega značaja (Zmajeve igre, Večeri poezije v Strugi itd.),
- z uporabljanjem vseh načinov propagande in popularizacije določenih ciljev festivala preko založniške dejavnosti, tiska, filma, radia, televizije, razstav, predavanj, literarnih večerov, razpisov ter nagrajevanja.

Statut še opredeljuje, da oskrbi sredstva za delovanje festivala Festivalski odbor (PAM/1425, FK, TE 1).

Statut se je z leti seveda spreminjal in dopolnjeval. Že leta 1968 (sprejet 20. decembra 1968), ima namesto 9 že kar 52 členov. Delovanje festivala je mnogo podrobneje opredeljeno. Sprememba je že pri ustanovitelju, ki je v letu 1968 Zveza združenih borcev NOV Maribor, med sodelavce so uvrščeni tudi pedagogi, šolniki, založniki in uredniki ter novinarji. Opredeljeno je, da festival uresničuje svoj program na področju vseh jugoslovanskih republik. Mnogo bolje je razdelan program festivala in cilji, organizacijska struktura festivala, ki se mu dodaja tudi nadzorni odbor, jasno so opredeljene naloge tako sekretariata, kot plenuma in festivalskega odbora. Opredeljena je tudi vloga predsednika festivalskega odbora, sekretarja, kot tudi finančno poslovanje (PAM/1425, FK, TE 1).

Festival Kurirček v osemdesetih letih dobi še dodatni pravni akt, in sicer Družbeni dogovor o organiziranosti in uresničevanju dejavnosti festivala Kurirček, ki nadomesti statut festivala. Zaradi vse slabšega financiranja s strani ostalih republik in pokrajin ter odpovedovanja sodelovanja s strani borčevskih organizacij iz drugih republik je bilo nujno potrebno skleniti tovrstni dogovor. V družbenem dogovoru iz leta 1983 (20. maj 1983) so zapisani smotri festivala, dejavnost in organizacijska struktura. Družbeni dogovor so sklenili in podpisali predstavniki Skupščine mesta Maribor, Mestna konferenca SZDL Maribor, Zveza združenj

borcev NOV Maribor, Mestna konferenca ZSMS Maribor, Kulturna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenje, Raziskovalna skupnost Slovenije, Mestna kulturna skupnost Maribor, Mestna izobraževalna skupnost Maribor, JLA – poveljstvo garnizije Maribor, Dom JLA Maribor, Mariborska knjižnica, Zveza kulturnih organizacij Maribor, Mestni sindikalni svet Maribor. Iz podpisnikov sporazuma je vidno, da Festival Kurirček postaja vse bolj slovenska domena in da izgublja svoj vsejugoslovanski koncept, čeprav je v določbah še vedno poudarek na jugoslovanskem sodelovanju. Sredstva za izvedbo festivala pa zagotavljajo podpisniki oz. politične organizacije iz Maribora in Slovenije (PAM/1425, FK, TE 1).

Leta 1991 se je Festival Kurirček preimenoval v Festival Otrok in umetnost. S spremembo imena se seveda pojavi tudi nov statut oz. Pravilnik o dejavnosti in organizaciji Festivala Otrok in umetnost. Pravilnik financiranje prenaša z mariborskih družbeno političnih organizacij, ki so v tem času že zamrle in so bile zaradi spremembe družbenega sistema ukinjene, na nivo državnih institucij. 3. člen opredeljuje spremembo, in sicer: »Festival je nastal leta 1962 v Mariboru, vendar je njegov vsebinski okvir po 25 letih delovanja postal pretesen – in je zato namesto prvotnih zgodovinskih, socialnih in patriotskih tem ob interesu mladih prišla v ospredje festivalskih programov sodobna in mladinska umetnost. S prenovo vsebine je festival dobil tudi novo ime« (PAM/1425, FK, TE 1). Podpisniki sporazuma o dejavnosti so tokrat bili: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje Republike Slovenije, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Izvršni svet SO Maribor, Mariborska knjižnica, Zveza Kulturnih organizacij Slovenije, Pedagoška fakulteta Maribor, Zveza prijateljev mladine Maribor, Univerza v Mariboru.

Zadnji Sporazum o dejavnosti in organiziranosti Festivala Otrok in umetnost pa je bil sklenjen leta 1992, kjer se omenjenim podpisnikom iz leta 1991 pridruži še Univerza v Mariboru (PAM/1425, FK, TE 1).

2.7 Sodelujoči na Festivalu Kurirček

V prvih letih delovanja festivala najdemo kot goste zelo znane slovenske in jugoslovanske pisatelje in pesnike. Med povabljenimi, prijavljenimi in aktivnimi udeleženci so bili: Mira Alečković, Miroslav Antić, France Bevk, Matej Bor – Vladimir Pavšič, Dobrica Ćosić,

Vladimir Čerkez, Arsen Diklić, Niko Grafenauer, Anton Ingolič, Branka Jurca, Ciril Kosmač, Kajetan Kovič, Miško Kranjec, Bratko Kreft, Gustav Krklec, Desanka Maksimović, Neža Maurer, Aleksa Mikić, Ivan Minatti, Tone Pavček, Ela Peroci, Tone Seliškar, Leopold Suhodolčan, Mirko Vujačić, Pavle Zidar, Ciril Zlobec, Ivan Zorman itd. Med udeleženci pa so bili tudi mariborski pisatelji in pesniki: Nada Gaborović, Gema Hafner, France Forstnerič, Branko Rudolf, Janez Švajncer in drugi.

Slika 3: Prireditev »Riječi i pjesme mladosti« v Sarajevu 1966 (Vir: PAM/1425, FK, TE 37)

2.8 Zaključek in konec Festivala Kurirček

Jože Filo je zapisal: »S časom se je vidno polje razširilo in se v naših festivalskih pogovorih nismo več zadrževali samo ob delih z zgodovinsko tematiko, ki je uokvirjena neposredno s petimi leti vojskovanja. Meje so se razširile in ustavljali smo se tudi pri stvaritvah, ki so prežete z duhom revolucionarnosti in rodoljublja, to pa je nit, ki veže sodobnega človeka z NOB. V zanimanje udeležencev festivala so bila zajeta dela, ki po svojih vsebinah nosijo patriotizem in idejo boja za svobodnega človeka v času NOB in po njem; ocenjevali smo, kako in kaj prinašajo ta dela našim otrokom« (Filo, 1886, 6).

Kljub družbenim spremembam pa je Festival Kurirček nadaljeval svoje delo tudi po razpadu skupne države Jugoslavije, čeprav pod spremenjenim imenom Otrok in umetnost. V letih

1991 in 1992 je financiranje Festivala ostalo nemoteno. V pogovoru (opravljenem v februarju 2014) z gospodom Filom sem izvedela, da je Festival še v letu 1992 imel polno podporo Ministrstva RS za kulturo in da mu je dr. Andrej Capuder povedal, da festival pozna in da njegovo delo in vlogo podpirajo, pazijo naj le na ideološko plat. Leta 1993 so organizatorji že pripravili program 31. Festivala. Jože Filo je marca in aprila 1993 poskušal najti sredstva za Festival in v telefonskem pogovoru je dobil odgovor: »naj vam sporočimo, da niste več v knjigi. To je jugoslovansko« (Filo, avtorica, 2014). S tem odgovorom je festival izgubil krovne financiranja in zaradi pomanjkanja financiranja tudi prenehal z delovanjem.

3. STROKOVNA POSVETOVANJA V SKLOPU FESTIVALA KURIRČEK

Posebno mesto znotraj Festivala Kurirček so sodelujoči umetniki vsako leto namenili določeni zvrsti oz. dejavnosti za otroke, ki so jo uvrstili v del festivala z imenom Strokovno posvetovanje. Pregled tem v nalogo uvrščam predvsem zaradi pregleda usmeritev Festivala Kurirček. Omejila se bom na leto 1988, ko so znotraj Festivala Kurirček sodelujoči razpravljali o sodobni mladinski prozi, leto 1989, ko je bila osnovna tema sodobna mladinska poezija in leto 1991, ko je bil strokovni del festivala namenjen lutki v prostoru in času. Že same strokovne teme in usmeritve dokazujejo, da so v organizacijskem odboru Festivala Kurirček skrbno pazili na razvoj in spremljanje novosti znotraj večjih dejavnosti umetnosti, ki so aktualne za otroke. Do leta 1987 je bila osnovna poanta vezana na narodnoosvobodilno vojno, po tem letu pa družbene spremembe tega časa povzročijo tudi sodobnejši pogled na mladinsko problematiko, NOB se umika, teme postanejo bolj splošne.

- Festival Kurirček 1965 – Pregled mladinske književnosti s tematiko NOB oziroma revolucije, ki je izšla v Jugoslaviji po osvoboditvi.
- Festival Kurirček 1967 – Mladinska knjižna ilustracija.
- Festival Kurirček 1968 – Tematika NOB v mladinskem periodičnem tisku.
- Festival Kurirček 1969 – Tematika iz revolucije v sodobni mladinski književnosti.
- Festival Kurirček 1970 – Patriotizem v sodobni mladinski književnosti.
- Festival Kurirček 1971 – Zgodovinska in socialna tematika v sodobni mladinski književnosti.
- Festival Kurirček 1972 – Liki mladih v književnosti o NOB.
- Festival Kurirček 1973 – Književnost o NOB in revoluciji v osnovnošolskih čitankah in v programu obveznega čtiva.
- Festival Kurirček 1974 – Partizanska pesem.
- Festival Kurirček 1975 – Poezija revolucije v književnosti jugoslovanskih narodov.
- Festival Kurirček 1976 – Ilustracije v knjigah za otroke in mladino.
- Festival Kurirček 1977 – Jugoslovanski periodični listi za otroke in mladino.
- Festival Kurirček 1978 – Mladinska in otroška zborovska glasba.
- Festival Kurirček 1979 – Socialna komponenta v književnosti za otroke.

- Festival Kurirček 1980 – Socialna komponenta v zborovskih pesmih za otroke in mladino.
- Festival Kurirček 1981 – Napredne tendence v literarno umetniškem ustvarjanju.
- Festival Kurirček 1982 – Družbena angažiranost v umetniškem snovanju za otroke in mladino na literarnem, glasbenem in likovnem področju.
- Festival Kurirček 1983 – Književnost o NOB in revoluciji v čitankah in programih obveznega branja v usmerjenem izobraževanju.
- Festival Kurirček 1984 – Ljudska glasba v NOB in revoluciji.
- Festival Kurirček 1985 – Partizanska ljudska pesem.
- Festival Kurirček 1986 – Tematika NOB in revolucije v sodobni glasbi.
- Festival Kurirček 1987 – Zgodovinski ter socialni vidiki in tematika NOB v književnosti za mlade.
- Festival Kurirček 1988 – Sodobna mladinska proza.
- Festival Kurirček 1989 – Sodobna mladinska poezija.
- Festival umetniške ustvarjalnosti za mlade »Kurirček« 1990 – Sodobna mladinska dramatika.
- Festival Otrok in umetnost (1991) – Lutka v prostoru in času.
- Festival Otrok in umetnost (1992) – Mladi v svetu ljudskega izročila.

Skozi pregled treh tem sem ugotovila, da so se sodelujoči v razpravah resnično posvetili vprašanju v stroki, ki so se navezovala na mladino, iskali odgovore in možnosti za razvoj stroke. Njihove razprave so pogosto tudi kritične in v njih je možno videti željo po napredku in spremembi stanja. Leta 1987 (ob 24. festivalu) je bila na pogovoru oz. posvetu o domoljubni tematiki v književnosti za otroke in mladino ena od bistvenih ugotovitev, da ima mladi rod popolnoma drugačen odnos do domovine, več poudarka je na lastništvu, na gmotnih dobrinah. Tega ne moremo vsevprek obsojati – vsak čas prinese svoje. Tisti, ki so se bojevali za svobodo, so mislili na življenje in mir. Vendar je pripadnost, izražena z besedami »moja domovina«, sočasno tudi občutek lastništva ugotovitev (Maurer, 1987, 9). Posvet se je dotaknil tudi starosti stalnih sodelavcev. »Veliko jih sodeluje že od prvih let ustanovitve. Vrste sodelujočih je treba pomladiti – tako zaradi naravnega opisa, kot zaradi zdajšnjega časa, ki ima svojevrsten odnos do domoljubne vzgoje« (Maurer, 1987, 9).

Razpravljalci so bili ugledne osebe v takratnih (tudi sedanjih) državah in strokovnjaki za področja, o katerih so razpravljali. Morda še odgovor na vprašanje, zakaj ravno podrobna

spremljava referatov med leti 1988 in 1991. V tem času je prišlo do precejšnjih sprememb v pripravi in usmeritvi Festivala Kurirček, zato so po mojem mnenju razmišljanja takratnih udeležencev imela še posebno težo.

Slika 4: Otvoritev razstave slikanice »Spomini in pričevanja«, Dom JLA, Maribor, 1965 (Vir: PAM/1425, FK, TE 37),

3.1 Sodobna mladinska proza

Na temo Sodobna mladinska proza so se s strokovnimi referati leta 1988 prijavili:

- Franček Bohanec, prof.: Sveža podoba partizanskega kurirčka,
- dr. Muris Idrizović: Savremena omladinska književnost,
- dr. Voja Marjanovič: Književnost brez predrasuda,
- dr. Slobodan Ž. Marković: Razvoj književnosti za decu posle drugog svetskog rata i obrisi i pitanja njene periodizacije,
- dr. Zorica Turjačanin: Na tlu savremenog izraza,
- dr. Hristo Georgijevski: Neka pitaja iz poetike makedonskog ramana za decu,
- Mirko S. Marković: Jedna specifičnost detinstva oslikanog u romanima »Dečaci s trouglasnog trga« i »Mostovi« Mirka Petrovića.

Iz prebranih referatov lahko izpostavim naslednje zaključke:

Idrizović v svojem referatu *Savremena omladinska književnost* (Filo, 1988, 22) pravi, da je književnost znotraj Jugoslavije (brez Slovenije in Hrvaške (op.a.)), v glavnini nastala ali v času II. svetovne vojne ali takoj po njej. V tem prostoru prevladujejo začetni razvoj še patriarhalne, tradicionalne in ozke oblike proze in nerazviti žanri, kot so romani, večje prozne oblike, drame in podobno. Književnost se v teh okoljih ukvarja predvsem s preteklostjo, nacionalnimi in socialnimi vprašanji, prevladujejo teme iz zgodovine in časov pod okupacijo v II. svetovni vojni. Pa vendar, Idrizović ugotavlja, da so v relativno kratkem času književnosti teh narodov doživele hiter razvoj. Zapuščajo ali so pred kratkim že zapustile nacionalne teme in se obračajo k psihologiji otroka in njegovemu položaju v svetu in družbi. Ugotavlja tudi, da se pisatelji iz prostora južnega dela Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Makedonija, Črna gora in Kosovo ter Vojvodina) preveč držijo tradicije in se prepočasi osvobajajo pritiska preteklosti ter poskušajo ujeti korak z literaturami, ki so se že razvile. Ugotavlja tudi, da so bili največji premiki v mladinski književnosti – prozi – narejeni v Srbiji (avtorji: Dušan Radović, Milovan Danojlić, Dragan Lukić, Ljubivoj Ršumović), na Hrvaškem (avtorji: Zvonimir Balog, Zvonimir Golob), v Sloveniji (Niko Grafenauer, Dane Zajc, Vitomil Zupan in Jože Snoj) (Filo, 1988, 22).

Marković (v Filo, 1988, 17) je v svoji razpravi poudaril, da so se večji premiki in razprave o vprašaju otroške literature začele dogajati prav v 60 letih 20. stoletja, ko so se pisatelji začeli zbirati na raznih srečanjih in tribunah, ki so nastale na osnovi festivalov in prireditev, kot so »Zmajeve dječje igre« v Novem Sadu, »Festival Djeteta« v Šibeniku in »Festival Kurirček« v Mariboru. Marković nadaljuje, da je ob mišljenju, da je prevladujoči književni izraz pretesen in da onemogoča prikaz sodobne senzibilnosti modernega človeka in otroka, potrebno pisateljevo stališče čim bolj približati otroku, do tega, da se pisatelj lahko poistoveti z otrokovo perspektivo. Poudarja še, da se v drugi plan potisne didaktična nota, ki je prevladovala v predhodnih obdobjih in da igra postane pomembnejša komponenta.

Večina razpravljalcev se je gibala prav okrog tega problema. Poudarjali so, da je treba otroško književnost bolj približati otroku in upoštevati sodobnejši čas in drugačnost otrok.

3.2 Sodobna slovenska poezija za otroke

Na temo Sodobna mladinska poezija so se s strokovnimi referati leta 1989 prijavili:

- Niko Grafenauer: Sodobna mladinska poezija za otroke,
- dr. Muris Idrizović: O savremeni poeziji za djecu i omladinu,
- dr. Voja Marjanović: Estetika dječje pesme,
- Stijepo Mijović – Kočan: Trenutak savremenog pjesništva za djecu i mlade u Hrvatskoj,
- dr. Zorica Turjačanin: Poezija iz zbilje života,
- Tome Momirovski: Književnost za otroke in mladino v Makedoniji,
- Đorđe Radišić: Smisao rodoljubive pesme za decu danas,
- dr. Joža Skok: Moderan domoljubni kanat Zvonimira Baloga,
- Saša Vegri: Poezija za otroke na Koroškem.

Prebrala sem objavljene referate in poskušala najti skupno nit.

Grafenauer v svojem predavanju pravi (v Filo, 1989, 17), da je treba kot nosilce estetskih novosti v mladinskem pesništvu potrebno izpostaviti tri imena: Daneta Zajca, Jožeta Snoja in Nika Grafenauerja. Prvega z zbirkami Abecedarija (1975) in Na papirnatih letalih (1978), drugega z zbirkami Lajna drajna (1971) in Pesmi za punčke (1976), tretjega pa z zbirkami Nebotičniki, sedite (1980) in Skrivnosti (1983).

Težišče omenjenega premika, bi naj bilo po njegovem mnenju to, da je za tradicionalno poetiko značilno, da se tako po tematski plati, kakor po načinu pesniškega izražanja, želi čim bolj približati neki bolj ali manj splošni predstavi o otroštvu, v katero je vpeta tudi zavest o omejenih razsežnostih otrokovega dožemanja pesniške govornice in vanjo zajete podobe sveta. Iz predpostavke izvira hotena infantilizacija pesniških besedil; razodeva se kot bolj ali manj razvidna kretnja odraslega, ki se sklanja k otroku, kakršen živi v njegovi zavesti.

Po drugi strani pa je res (Grafenauer, v Filo, 1989, 17), da mora sleherni inovativna poezija za otroke zajemati iz povsem drugačnih virov, če noče zabresti v stereotipnost. Vprašanje je seveda, kje so ti izviri. Nikakor ne v otroštvu, h kateremu se ta poezija hote obrača na otroški način, marveč v infantilizmu, ki je prisoten v nas samih. Grafenauer pravi, da ni bistvo, da je otroštvo tema ali smiselni cilj poezije za otroke, pač pa da je po njem umerjeno stanje duha, iz

katerega se ta poraja, kar pomeni, da lahko govori o najbolj odraslih rečeh, če je le doživljajsko utemeljena v pesnikovem lastnem infantilizmu.

Idrizović je v svojem prispevku predvsem razpravljal o tem, ali otroška in mladinska poezija spadata v umetnost in to, da spadata, skozi svoj referat tudi dokazoval (Idrizović, v Filo, 1989, 22). Ob zaključku svojega prispevka je poudaril, da je Oton Zupančič visoko cenil ustvarjanje za otroke, da je zapisal, da je najboljšo delo za odrasle komaj dovolj dobro za otroke. Da mora biti pesem za otroka čista tako po vsebini kot po načinu podajanja. Da lahko otrok misel razume in jo poistoveti s svojimi občutki.

3.3 Lutka v prostoru in času

Na temo Lutka v prostoru in času so se s strokovnimi referati leta 1991 prijavi:

- Luko Paljetak, pesnik, prevajalec in lutkovni režiser,
- Mojca Kreft, umetniška voditeljica Lutkovnega gledališča Ljubljana,
- Igor Cvetko, etnolog,
- Edi Majaron, režiser in dramaturg,
- Dalibor Foretič, kritik in esejist,
- Darka Čeh, pisateljica in dramaturginja,
- Jelena Sitar, dramaturginja in režiserka,
- Breda Varl, lutkovna oblikovalka in profesorica na mariborski Pedagoški fakulteti,
- Radoslav Lazić, režiser in profesor.

Gost iz Dubrovnika, znani pesnik, prevajalec in lutkovni režiser, Luko Paljetak, je spregovoril o relaciji med lutko na sceni in dramskim igralcem ob njej ter svoja razmišljanja posvečal zlasti vlogi animatorja ter njegovim prizadevanjem, da se z lutko poistoveti.

Mojca Kreft, umetniška voditeljica Lutkovnega gledališča v Ljubljani, je v okviru obravnavane tematike razmišljala o lutki in slovenskem intelektualcu in opozorila, da bi na tej relaciji morale vzkliti nove pobude za lutkarsko umetniško snovanje. Etnomuzikolog Edi Majaron, režiser in dramaturg ter avtor številnih tekstov o sodobni lutkovni umetnosti, je spregovoril o igralcu in njegovi vlogi pri oživljanju lutke ob raznih načinih animacije – v različnih okoljih in časih. O igralcih – lutkarjih – je spregovoril tudi Dalibor Foretič, zagrebški kritik in esejist, dober poznavalec in česti gost slovenskih gledališč, seveda tudi lutkovnih, in ugotavljal, da takratni čas lutki ni naklonjen in da je pravih animatorjev, ki bi

znali predmetu – lutki – vdihniti življenje, vse manj. Dramaturginja in pisateljica dramskih iger in mladinskih tekstov, Darka Čeh, je v svojem sestavku razmišljala o deležu slovenskega lutkarstva v jugoslovanskem kulturnem prostoru, o delu s predšolskimi otroki v lutkovnem klubu LGL pa je poročala dramaturginja in režiserka Jelena Sitar. Igor Cvetko je poročal o ljudskem lutkarstvu in ob projekcijah na platno bogato ilustriral nekatere pomembne in še žive ostanke lutkarstva pri nas. Breda Varl pa je v svojem prispevku seznanila navzoče z zanimivimi učnimi vsebinami dveh predmetov lutkarstva na Pedagoški fakulteti Maribor. O estetiki lutkarske režije je svoje poglede predstavil prof. Radoslav Lazić iz Beograda, ki je v svojem sestavku razvijal misel, da je režija lutk komponiranje in dekomponiranje časa (Filo, 1989, 52).

Vse razprave takratnih sodelujočih so ohranjene znotraj publikacij, ki jih je izdajal in zalagal Festival Kurirček oziroma kasneje Festival Otrok in umetnost v Mariboru. Publikacije je vsa leta urejal prof. Jože Filo, najprej sekretar festivala, od leta 1976 pa predsednik izvršnega odbora festivala ter eden od glavnih nosilcev delovanja festivala skozi vsa leta.

Slika 5: Otvoritev Festivala Kurirček, Dom JLA Maribor, 1966 (Vir: PAM/1425, FK Kurirček, TE 37)

4. POMEN FESTIVALA

Darja Kramberger (Kramberger 2002) pojasnjuje nastanek festivala z naslednjimi besedami: »Razgibano kulturno življenje v Mariboru v začetku 60 let 20. stoletja je bilo ugodno družbeno ozadje, da je lahko vzniknila pobuda za začetek obetajoče kulturne in strokovno-študijske tribune – Festivala Kurirček, poznejšega Festivala Otroci in umetnost«

Prvotna orientacija festivala je bila vezana na zgodovinske (zlasti NOB), socialne in patriotske teme. S časom je ta prvotna usmeritev postala preozka in ob interesu mladih je v ospredje vse bolj prihajala usmeritev k mladinski umetnosti. Pot do tega pa je bila postopna. Po mnenju Darje Kramberger (Kramberger 2002, 5) je začetke te spremembe zaznati na IX. simpoziju Festivala Kurirček pri obravnavi patriotizma v sodobni mladinski književnosti. Kot prelom navaja ugotovitve dr. Markovića, ki na XXV. Festivalu Kurirček pravi: »Ni pomembno, da otrok iz teksta izve, da se je NOB odvijal samo leta 1941, ampak mora izvedeti, da je bil to boj za življenje, da so bili v njem prisotni in da so se borili resnični ljudje ter da sta zmagala človečnost in človek« (v Kramberger, 2002).

Med vsebinami, ki jih je festival na poti preučevanja in spremljanja vprašanj o umetnosti za mlade zasledoval, pa lahko najdemo:

- oblikovati v mladem človeku čut za sprejemanje in doživljanje umetniških vrednot;
- razvijati v njem smisel za svet umetnosti kot neobhodne sestavine človekove identitete;
- vzgajati h kulturnemu ravnanju oziroma humanosti;
- spodbujati in razvijati ustvarjalne sposobnosti mladih.

Za uresničevanje teh nalog je festival našel veliko sodelavcev, ki so predvsem v prvih dveh desetletjih prihajali s področja celotne Jugoslavije. To so bili sodelavci s področij literarne, glasbene, likovne umetnosti, pedagogov, znanstvenih in kulturnih delavcev. Festival pa je zelo aktivno, sploh v prvih letih, sodeloval z izobraževalnimi in kulturnimi institucijami, političnimi organizacijami (predvsem z Zvezo borcev in Socialistično zvezo delovnega ljudstva – SZDL) ter Jugoslovansko narodno armado (JNA), ki so festival tudi finančno podpirale in mu olajšale organizacijo prireditev.

Kulturne prireditve v času festivala Kurirček so bile med mladimi zelo priljubljene in so vzbujale široko zanimanje. Te prireditve so bile na področju literature, glasbe, likovne umetnosti, plesa, gledališča.

Še posebej zanimiva so bila srečanja s pisatelji in pesniki, ki so obiskovali šole po Mariboru in okolici. Ta doživetja so bila za mnoge mlade ljudi takrat zelo pomembna. Zapomnili so si jih celo življenje. »Nikoli ne bom pozabil, kako sta se Branka Jurca in Desanka Maksimović pogovarjali z menoj. Imel sem celo možnost, da sem dve leti zapored vodil osrednjo prireditev na Festivalu Kurirček. Vsi pisatelji, ki so bili tam, so mi potem čestitali in me bodrili,« je ob odločitvi, da bom delala raziskovalno nalogo na to temo, izjavil moj oče.

Pisatelji, pesniki, glasbeniki in likovni umetniki, so takrat obiskovali šole, imeli razgovore z učenci, jim brali svoja dela. Takšnih prireditev je bilo v času festivalov Kurirček letno več deset. Pisatelji so bili vrhunski mladinski književniki iz vse Jugoslavije. V Večeru (Večer, 1987, 23) lahko preberemo kronologijo prijav udeležencev iz leta 1963.

Po pregledu meni manj znanih imen in iskanju po spletu sem hitro prišla do zaključka, da so bili to najbolj znani pisatelji povojne Jugoslavije.

Če pogledamo raspored gostovanj iz leta 1986 po šolah v Mariboru okolici in celo v Kranju, Celju, Ljubljani, Škofji Loki in Ptuju, lahko ugotovim, da je 45 šol (tudi ena vojašnica in 4 krajevne skupnosti) obiskalo 58 književnikov in leta 1984, ko je 48 književnikov obiskalo 25 šol (med njimi tudi 4 vojašnice).

V treh desetletjih je na okrog 3000 literarnih srečanjih v več kot 50 mestih po Jugoslaviji sodelovalo prek 250 književnikov (Kramberger 2002, 6).

Med prireditvami, ki so spremljale festival in njegov program, so bile še razstave (knjižne in likovne), koncerti, revije otroških in mladinskih pevskih zborov, operne, dramske, lutkovne predstave, razni recitali, akademije in drugo.

Festival je tudi nagrajeval in spodbujal ustvarjalnost preko raznih natečajev. Najprej je dobro uspeval literarni natečaj za roman in povest. Festivalne žirije so izmed prispevkov za ta natečaj samo v letih 1965–1968 izbrale okrog 15 literarnih del, med katerimi so nekatera izšla

v slovenščini, pa tudi v srbohrvaščini in makedonščini. Žal pa so založniki ta natečaj podpirali le kratek čas. Je pa redno uspeval (vseh 30 let) literarni razpis za književnike, ki je zajemal krajšo prozo, pesem in dramski prizor. Udeleževalo se ga je lepo število pesnikov in pisateljev.

Glasbeni natečaj je bil stalnica festivala. Razdeljen je bil v dva dela:

1. Zborovske kompozicije za otroške in mladinske zборе na besedila partizanskih pesmi. Te izdelke je festival skupaj z založbo Partizanska knjiga objavljaj v posebnih zvezkih – pesmaricah Zapijmo veselo.
2. Natečaj, ki je bil namenjen mladinskim in otroškim pevskim zborom, za revijo v Mariboru. Na to revijo so se zbori lahko uvrstili preko republiškega tekmovanja mladinskih pevskih zborov v Zagorju.

Najbolj množično zastopana pa sta bila mladinska natečaja za literarne in likovne prispevke (Kramberger 2002, 7). Na oba razpisa je vsako leto prihajalo na tisoče prispevkov. Nagrade so bile skromne, najpogosteje knjige, ki so jih podarile posamezne založbe, najpogosteje Mladost – Zagreb, Svjetlost – Sarajevo, Mladinska knjiga – Ljubljana.

Organizatorji so si želeli vsako leto izdati tudi zbornik nagrajenih del, vendar zaradi pomanjkanja finančnih sredstev teh načrtov niso uspeli uresničiti.

Bolje se je godilo likovnemu natečaju. Nagrajeni izdelki so bili prikazani na razstavah, ki so obiskale tudi več krajev po takratni državi.

Priznanja za književnike so bila bolj moralne kot materialne narave (Kramberger 2002, 7).

Festival pa je v sklopu svojega delovanja organiziral tudi strokovna posvetovanja. Ta posvetovanja oziroma prispevki v okviru le-teh so bili izdani v letnih zbornikih festivala, ki ga je izdal festival sam ali pa Partizanska knjiga oz. Mladinska knjiga.

Festival Kurirček (1963–1990) oziroma Festival Otrok in umetnost (1991–1992) je po tridesetih letih delovanja prenehal obstajati. Bistveni del njegove dejavnosti nadaljuje revija Otrok in knjiga, ki je nastala pod njegovim okriljem.

Slika 6: Kipec Kurirčka (Vir: PAM/1425, FK, TE 37)

4.1 Nagrajenci Festivala Kurirček – prejemniki priznanja

Partizanski kurir

Festival Kurirček je za izjemne dosežke pri umetniškemu ustvarjanju za otroke in mladino podeljeval kot najvišje priznanje kipec partizanskega kurirja, ki ga je med vojno na osvobojenem ozemlju v Beli krajini izdelala v žgani glini kiparka Marija Dolgan in je veljal za edino kiparsko delo, narejeno med NOB na slovenskih tleh. Delo uprizarja partizanskega kurirja. Jože Filo mi je povedal, da to ni bila prva izbira. Najprej so za nagrado načrtovali kipec kurirja, ki je imel v rokah brzostrelko, vendar je lastnik tega kipa zahteval veliko vsoto denarja, za to, da bi odstopil pravice za uporabo in pripravo odlitkov. »Šlo je za nekaj milijonov« (Filo, 2014). Ker niso imeli denarja so to možnost zavrgli. Kip kurirja se je našel naključno. »Prvi komentarji so bili, da to ni kurir, pač pa je bolj podoben pastirju, vendar je večini bil všeč« (Filo, 2014).

To priznanje, znano pod imenom Kurirček, so prijeli številni ugledni književniki, glasbeni in likovni umetniki, med njimi France Bevk, Tone Seliškar, Anton Ingolič.

1968 – France Bevk in Desanka Maksimović

1969 – Tone Sliškar, Branko Čopić, Ive Šubic

1970 – Vančo Nikoleski, Janez Vidic

1971 – Andjelka Martić, Aleksa Mikić

- 1972 – Mira Alečkovič, Anton Ingolič
1973 – Slavko Janevski, Danko Oblak, Venceslav Winkler, Advan Hozić
1974 – Marjan Kozina, Makso Pirnik
1975 – Dušan Kostić, Branka Jurca, Vladimir Čerkez
1976 – Ismet Mujezinović, Ivan Seljak-Čopič
1977 – Gligor Popovski, Mirko Petrović
1978 – Janez Kuhar, Slavko Zlatić
1979 – Ahmet Hromadžić
1980 – Mitja Ribičič, Ciril Cvetko
1981 – Vidoe Podgorec, Leopold Suhodolčan
1982 – Karel Grabeljšek, Pavel Šivic, Božo Kos
1983 – Mirko Vujačić
1984 – Dragotin Cvetko, Drago Korošec
1985 – Ivan Potrč
1986 – Đorđe Radišić, Pavle Mihelčič
1987 – Kristina Brenkova, Nikola Hercigonja, Arsen Diklić
1988 – Jože Horvat, Radovan Gobec (nagradi se je odpovedal), Dušan Petričić
1989 – Ivo Zorman, Dragan Lukić, Mladen Veža
1990 – Mladinska literarna revija Kurirček

Slika 7: Pisatelj, nagrajenec, Aleksa Mikić prejema kipec Kurirčka leta 1971 (Vir: PAM/1425, FK, TE 37)

4.2 Velikost in razsežnost Festivala Kurirček

Festival se je skozi leta širil in svoj namen razširjal po Sloveniji in vsej Jugoslaviji. Tako imamo Festival tudi v Varaždinu, Zagrebu, Kičevu (Makedonija), srečanja pa so se dogajala tudi v Ptujju, Lenartu, Slovenski Bistrici, Celju, Ljubljani, Škofja Loki, Kranju, Gornji Radgoni, Apačah, Murski Soboti, Ravnah itd. V letu 1967 (Večer, 1967, 23: 8) so se dejavnosti festivala začele s taborom na Sutjeski, prvič se je festival razširil na Hrvaško (Pula), v Bosno in Hercegovino (Banja Luka, Sarajevo, Mostar), v Srbijo, kjer so skupine književnikov potovale po poteh NOB (Leskovac – Vranje, Užice, Srem), že leto prej pa v Kragujevcu, Svetozarevu, Arandjelovcu, Čupriji, Novem Sadu (Večer, 1966, št. 22, str. 9), v letu 1968 pa naj bi se še razširil na področje Črne gore (Večer, 1967, 295: 1).

Leta 1986 je na natečaj festivala prispelo 1658 literarnih prispevkov iz 195 šol iz vse Jugoslavije, leta 1987 pa je prispelo na natečaj okoli 2000 prispevkov (Večer, 43. 1987, 286, str. 4) Na likovni natečaj pa je leta 1986 prispelo 2071 delo iz 140 šol (Maurer, 1987, 5). Če bi te številke pomnožili s 30 leti delovanja, bi ugotovili, da je aktivnost festivala zajela veliko mladih in jih spodbujala k ustvarjalnosti in aktivnosti. Glede na te velike številke, pa lahko spoznamo tudi aktivnost učiteljev kot mentorjev vseh teh izdelkov.

5. ZAKLJUČEK

Festival Kurirček je v letih svojega delovanja od leta 1962 pa do leta 1992 združeval pesnike, pisatelje, glasbene in likovne umetnike, znanstvenike, pedagoge, urednike in založnike, borce narodnoosvobodilne borbe ter družbenopolitične delavce, ki so jih zanimala vprašanja o družbenih vidikih umetnosti za otroke in mladino (Filo, 1987). Njegovo delo nadaljuje revija *Otrok* in knjiga (ki je ena izmed njegovih »otrok«).

Sistematsko je obravnaval in proučeval mladinsko književnost in z njo povezane medije, prirejal odmevna strokovna posvetovanja ter se povezoval s strokovnjaki drugih umetnostnih področij. Tradicija likovne in literarne ustvarjalnosti se je nadaljevala še do leta 1999, Zveza kulturnih organizacij Maribor oz. njena naslednica Zveza kulturnih društev Maribor je pod naslovom *Otrok in umetnost* razpisovala in izpeljevala literarne in likovne natečaje za otroke, prirejala likovne delavnice ter organizirala razstave.

Festival Kurirček je leta 2002 dobil še svoj pisni dokument, ki je tudi meni pomagal pri sestavi te raziskovalne naloge. Darja Kramberger je sestavila bibliografijo (Kramberger, 2002), ki vsebuje:

- popis letnih biltenov in zbornikov (28 zvezkov),
- popis knjig (3 knjige),
- popis pesmaric (7 zvezkov),
- popis fotografij in ilustracij v zbornikih in knjigah,
- dve kazali: imensko kazalo avtorjev in predmetno imensko kazalo,

Skupaj obsega 568 bibliografskih enot, popis ilustracij in fotografij.

Ne glede na močno ideološko konotacijo, ki je bila prisotna predvsem v 60. in 70. letih festivala, pa je imel festival v mariborskem, slovenskem in jugoslovanskem prostoru velik pomen. Festival Kurirček je skrbel za prepoznavnost literature, širil pomen branja in pismenosti med mladimi. Otrokom in mladini je predstavljal pisatelje in pesnike, zgodbam in literaturi dodajal obraze, glas in osebni kontakt z avtorji del. Priprave na sodelovanje v nagradnih natečajih za otroke in mladino so po šolah povzročile dodatne aktivnosti, razvijale kreativnost in ustvarjalnost otrok po vsej Jugoslaviji. Pisatelji so se srečali z velikim veseljem

udeleževali, brali in predstavljali svoja dela otrokom in obenem tudi skrbeli za svojo prepoznavnost.

V raziskovalni nalogi sem prišla do naslednjih zaključkov.

1.) Pisatelji, ki so sodelovali na festivalu, so še danes poznani učencem in dijakom.

Prva hipoteza je potrjena. Festival so obiskovali in na njem sodelovali najpomembnejši slovenski in jugoslovanski mladinski pisatelji. O teh pisateljih se učimo še danes in jih pri pouku obravnavamo že od prvega razreda osnovne šole. Že pogled na dobitnike priznanj Festivala Kurirček potrjuje to hipotezo.

2.) Festival je vplival na nastanek različnih akcij in organizacij.

Druga hipoteza je delno potrjena. Festival se je širil in ogromno prispeval k popularizaciji književnih del, vendar pesmarica (čeprav 7 knjig) Zapijmo veselo še ne pomeni nastanek organizacij. Je pa festival s svojimi akcijami, koncerti, razstavami, predstavami in povezavami z različnimi kulturnimi institucijami ter organizacijami, kot so Zveza prijateljev mladine in podobne, korenito posegel v popularizacijo mladinske aktivnosti in mladinskih dejavnosti ter mladinske kulture. Preko njega so mnogi, po vsej Jugoslaviji, lahko spremljali mladinsko aktivnost na glasbenem, literarnem in likovnem področju. Festival Kurirček je skupaj s Pionirsko knjižnico Mariborske knjižnice in Pedagoško fakulteto ustanovil publikacijo *Otrok in knjiga* (Splet znanja in domišljije, 2006, 72).

3.) Festival je pomagal pri prepoznavnosti mnogim mladinskim pisateljem.

Tretja hipoteza je potrjena. Pisatelji so s svojim sodelovanjem na festivalu pripomogli k poznavanju svojih del in mladinske literature. Z osebnim pojavljanjem se je večal njihov vpliv in pogosto so bili osebe, ki so jih mladi občudovali in zaradi njihovih obiskov po šolah tudi pogosteje brali.

4.) Vpliv festivala je bil velik po vsej Jugoslaviji.

Četrta hipoteza je potrjena. Festival se je predvsem v 60. letih širil po vsej Jugoslaviji. Širila se je predvsem njegova dejavnost. Pisatelji so obiskovali šole, mladi so pripravljali, pisali in risali prispevke, ki so jih pošiljali na natečaj, ki ga je festival vsako leto razpisoval. Bil je znan in cenjen. Nagrade s festivala pa so pomenile velik uspeh v lokalnem in širšem okolju.

5.) Festival je razpadel z razpadom skupne države in Republika Slovenija več ni imela interesa za razvijanje tovrstne aktivnosti.

Peta hipoteza je potrjena. Potrditev najdemo v izjavi sekretarja Festivala Kurirček, da je ob prošnji za sofinanciranje s strani Ministrstva za kulturo dobil odgovor »naj vam sporočimo, da niste več v knjigi. To je jugoslovansko« (Filo, razgovor, 2014). Prednost Festivala Kurirček iz 60., 70. in 80. let je postala v 90. letih slabost in breme.

Obiski pisateljev na šolah in predstavitve njihovih del so, po mojem mnenju, še danes dobro sprejete med učenci. Literarni in likovni natečaji so danes na šolah redki, običajno so vezani na posamezno podjetje ali reklamno akcijo kakšnega podjetja, ki propagira svojo dejavnost ali dobrodelno usmeritev. Glasbene revije so redke, strokovnih srečanj na temo mladinske književnosti pa ne poznam veliko.

Priprava in izdelava te raziskovalne naloge sta pripeljali do dogovorov na Zvezi prijateljev mladine Maribor in do razprave, res da le v omejenem krogu sodelavcev ZPM, kjer je moja pobuda povzročila razmišljanja, da bi projekt, ki ga vodi Zveza prijateljev mladine Slovenije, Bralna značka, bila podprta z vsaj enodnevnim strokovnim srečanjem pisateljev, ki ustvarjajo za mladino in z njihovimi obiski po osnovnih in srednjih šolah. Glede na prva srečanja in že oblikovano finančno konstrukcijo upam, da bo ideja v naslednjem letu doživela svoje konkretne rezultate. Prav tako na ZPM Maribor ob 850-letnici mesta Maribor pripravljajo nov projekt z delovnim naslovom »Čevljarček«, kjer nameravajo še v tem letu pripraviti »Čevljarčkovo pot« po Mariboru, vodenje po mestu, ki bi bilo primerno za otroke in bi otrokom predstavljalo mesto Maribor tudi s plati pomembnih dogodkov in dogodivščin, v katere so bili v preteklosti vključeni otroci in mladina. Upam, da bo Festival Kurirček našel svoje mesto v tej predstavitvi našega mesta.

6. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Raziskovalna naloga Festival Kurirček po mojem mnenju prispeva k družbeni odgovornosti. Festival se je zavedal svojega vpliva, ki ga je imel na okolje, predvsem na mlade. V tridesetih letih delovanja, ne glede na morebitne ideološke predsodke, je prenašal vrednote, ki so pomembne za vsak narod. Svoboda, borba za samostojnost, skrb za mladino in njeno vzgojo, ljubezen do preteklosti, do literature, skrb za bralno pismenost otrok in mladine vseh jugoslovanskih republik. To so le nekatere vrednote, ki jih je festival posredoval.

Z nalogo sem poskušala obuditi spomin na ta Festival in vrednote, ki jih je prenašal in zato menim, da sem na ta način tudi sama pripomogla k družbeni odgovornosti.

7. VIRI IN LITERATURA

UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA:

Filipič, F., Vrednotenje mladinske književnosti (25 let Festivala Kurirček Maribor). Večer 43, 1987, 282, 5. XII., str. 23.

Filo, J., XXV. Jubilejni Festival Kurirček. Zgodovinski ter socialni vidiki in tematika NOB v književnosti za mlade. Festival Kurirček, Maribor, 1987.

Filo, J., 26. Festival Kurirček. Sodobna mladinska proza. Festival Kurirček, Maribor, 1988.

Filo, J., 27. Festival Kurirček. Sodobna mladinska poezija. Festival Kurirček, Maribor, 1989.

Filo, J., 29. Festival Otrok in umetnost. Lutka v prostoru in času. Festival Otrok in umetnost, Maribor, 1992.

Kramberger D., Festival Kurirček; Festival Otrok in umetnost. Bibliografsko kazalo festivalskih publikacij 1963–1992, Maribor, Muzej narodne osvoboditve, 2002.

Avtorica, Razgovor z Jožetom Filom, sekretarjem Festivala Kurirček, Maribor, 10. 2. 2014.

Maurer, N., Festival Kurirček. Za mlade rodove. Maribor, Prosvetni delavec 38, 1987, 1, 1. I, str. 5–9.

PAM/1425, Festival Kurirček, Tehnična enota 1 (Status Festivala Kurirček; pravila, statuti, družbeni dogovori: 1962–1992, pravila Festivala Otrok in umetnost: 1992, poročila, dejavnost, programi Festivala Kurirček).

PAM/1425, Festival Kurirček, Tehnična enota 5 (Dopisi v zvezi s plenumi festivala Kurirček: 1971, 1972, 1973, dopisi 1972).

PAM/1425, Festival Kurirček, Tehnična enota 17 (Zapisniki sej organov Festivala Kurirček: 1976–1993).

PAM/1425, Festival Kurirček, Tehnična enota 24 (Zapisniki plenumov festivala in poročilo: 1964, 1965–1966, letni programi: 1983–1993, poročilo o delu festivala ob 20-, 25-letnici: 1983–1986, poročilo o delu festivala 1990–1992).

PAM/1425, Festival Kurirček, Tehnična enota 37 (Fotografije festivalskih prireditev, književnikov: 1963–1973).

Splet znanja in domišljije: Zbornik ob petdesetletnici mladinskega knjižničarstva v Mariboru: 1953–2003 (uredila Darja Kramberger, Maja Logar), Maribor, Mariborska knjižnica, 2006.

Srečanja s kurirčkovimi nagrajenci. Zbirka Otroci in knjige. Mladinska knjiga, 1980.

PREBRANA LITERATURA IN VIRI:

Dejavnost Festivala Kurirček v letu 1986. Tematika NOB in revolucije v sodobni glasbi. XXIV. Festival Kurirček. Maribor, 1986, str. 124–166.

Filipič, F., Posvetovanje o »Kurirčku« (mladinskem festivalu v Mariboru). Večer 18, 1962, 255, 30. X., str. 4.

Filo, J., XXII. Festival Kurirček. Ljudska glasba v NOB in revoluciji. Festival Kurirček, Maribor, 1984.

Filo, J., XXIII. Festival Kurirček. Otroci in družina 13, 1986, 22, str. 91–94.

Filo, J., XXIV. Festival Kurirček. Tematika NOB in revolucije v sodobni glasbi. Festival Kurirček, Maribor, 1986.

Forstnerič, F., »Kurirček« naj se pomladi in prenovi. Delo 29, 1987, 292, 17. XII., str. 3.

- Forstnerič, F., Kurirček« – vsejugoslovanski festival (plenium o mladinski književnosti s tematiko NOB v Mariboru). Večer 19, 1963, 296, 21. XII., str. 5.
- Forstnerič, F., Udeleženci »kurirčka«: nujne nove teoretične opredelitve. Delo 30, 1988, 296, 22. XII., str. 13.
- Forstnerič-Hajnšek, M., Vročili kip partizanskega kurirja. Večer 45, 1989, 283, 8. XII., str. 16.
- Forstnerič-Hajnšek, M., Kultura v partizanih in JLA. Večer 45, 1989, 280, 5. XII., str. 16.
- Jesenšek, G., Priznanje Festivalu Kurirček. Večer 43, 1987/ I. 78, 3. IV., str. 2.
- Literarni nastopi v počastitev dneva JLA. (nastop slovenskih pisateljev v okviru mladinske revije »Kurirček« v Mariboru). Večer 18, 1962, 285, 7. XII., str. 2.
- Maurer, N., Po sledih revolucije. Prosvetni delavec 37, 1986, 1, 13. I., str. 5.
- Smasek, L. Množična udeležba pisateljev (na Festivalu Kurirček v Mariboru.). Večer 22, 1966, 287, 13. XII, str. 8.
- Univerza in festival kurirček. Večer 45, 1989, 162, 15. VIII., str. 5.

8. PRILOGA

Razgovor z Jožetom Filom, sekretarjem Festivala Kurirček med leti 1964 in 1993

Maribor, 10. februar 2014, ob 16.00

Prisotni: Jože Filo, avtorica raziskovalne naloge in mentor raziskovalne naloge.

Razgovor ni sneman, zapisala sem ga po spominu in se v zapisu osredinila na izjave, ki so bile pomembne za raziskovalno nalogo. Pogovor je tekel o pisateljih, gospod Filo je povedal veliko anekdot.

Razgovor z gospodom Filom sem izvedla kot nestrukturiran intervju. Želela sem izvedeti čim več o festivalu Kurirček, zato je naš razgovor potekal neformalno, brez vnaprej pripravljenih vprašanj.

Iz razgovora:

Veliko vlogo je v devetdesetih letih odigral Matija Malešič, tudi župan Maribora. V začetku 90. let je bil podpredsednik vlade, Mariborčan, ki je dobro poznal Festival Kurirček, saj je bil v organizacijskem odboru. V začetku 90-ih let me je povezal s takratnim ministrom za kulturo, gospodom Capudrom. Govorili so, da je do ministra težko priti, da se na razgovor čaka tudi do tri mesece. Zato ga tudi nisem klical. Je pa posredoval Matija in uredil, da ga pokličem. Imel sem srečo, da sva z Matijo sama, le s šoferjem potovala v Szombathely. Takrat sva se veliko pogovarjala o festivalu. En petek sem ga poklical in minister mi je rekel: »Čakajte, danes je petek in že pozno, jutri je sobota. Pridite v ponedeljek v skupščino, pa greva na kosilo in se pogovoriva«. Minister je povedal, da pozna festival in njegove aktivnosti, me je pa opozoril, da moramo paziti na ideološko plat.

Vse sem imel pripravljeno za 31. Festival, tudi program. Marca in aprila 1993 sem poskušal najti sredstva, tudi preko Ministrstva za kulturo, ki ga je takrat vodil gospod Šuklje. Iz Ministrstva so mi po telefonu sporočili, da nismo več v knjigi. Mislili so na načrt za to leto. »To je jugoslovansko,« so rekli.

Tudi v osemdesetih letih smo uspeli najti denar za festival. Spomnim se, ko smo nekoč širili dejavnost v Kragujevac. Peljali smo se tja. Ko so želeli, da čim več naredimo v Kragujevcu,

smo rekli, da nimamo denarja, da stane takšen festival okrog 2.000.000.00. Pa je bila tam neka žena oficirja, ki je rekla, da imajo denar, ki je ostal iz nekega projekta in je namenjen kulturi. Takoj ga je našla, mi smo podpisali dogovor. Ko sem ji rekel, da s seboj nimam pečata, je rekla, naj le podpišemo, da pečat ni pomemben. Festival se ni končal zaradi denarja. Ljudje niso bili honorirani za svoje nastope, tudi mi, organizatorji nismo bili plačani.

Dougan se je pisala deklica, ki je ta kip (kip Kurirčka, op.a.) naredila iz gline. Naredila ga je v partizanih in je edina skulptura, ki se je ohranila iz partizanov. En kipar je imel kurirja z brzostrelko. Po dveh ali treh letih sem izvedel za ta kip, vendar je avtor želel za odkup pravic veliko denarja, nekaj milijonov. Nismo imeli denarja. Potem smo našli tega. Nekateri so menili, da ni partizan, ampak pastirček. Večini je bil všeč. Original smo vrnili v Ljubljano na Zvezo borcev in tam se je original izgubil. Avtorica kipa naj bi leta 1945 umrla zaradi prehlada. Mama te deklice je dovolila razmnoževanje in odlitek. Ob 25-letnici smo izdelali plaketo, veliko in malo, iz zlata.

Pisatelji so radi prihajali na festival. Izbirali in vabili smo uveljavljena imena, takšnih neuveljavljenih se ne spomnim, razen kakšnih naših, blizu Maribora.